

De toekomst van de intensieve veehouderij nader bekeken de sector zoekt naar oplossingen

In oktober 2003 organiseren vier regiodirecties van het Ministerie van LNV elk een debat over 'De toekomst van de intensieve veehouderij'. De debatten vinden plaats in Deventer (Directie LNV Oost), Alphen aan de Rijn (Directies LNV Zuidwest en Noordwest), Asten (Directie LNV Zuid) en Marum (Directie LNV Noord).

Aanleiding voor deze debatten is een brief die minister Veerman op 20 juni aan de Tweede Kamer heeft gestuurd. Hij stelt daarin het debat te willen aangaan over de tekortkomingen van de intensieve veehouderij op alle drie aspecten van duurzaamheid: economische duurzaamheid (Profit), ecologische duurzaamheid (Planet) en sociale duurzaamheid (People).

De oproep van de minister wordt door minstens 750 mensen opgevolgd. Zo trekt het debat in Deventer meer dan 200 belangstellenden, het debat in Alphen aan de Rijn zo'n 150, in Asten meer dan 250 en het debat in Marum zo'n 150. Een opkomst die garant staat voor een diversiteit aan meningen en invalshoeken, wat een goed beeld geeft van het palet aan onderwerpen dat speelt.

De debatten worden geopend door Minister Veerman. Hij geeft aan te willen luisteren naar wat er zoal leeft. Alvorens mogelijke oplossingen aan te dragen, wil hij eerst horen en zien wat de knelpunten zijn. Oplossingen worden naar zijn mening samen gemaakt. "De wereld", zo stelt hij, "wordt niet vanuit Den Haag gemaakt. Ketenpartijen zijn verantwoordelijk voor wat er gebeurt".

Samenstelling publiek tijdens de regionale debatten in procenten

Groep	Deventer	Alphen a/d Rijn	Asten	Marum
Veehouder	39,15	44,12	49,55	50,39
Kolom	21,39	14,71	22,32	16,54
Maatschappelijke organisatie	17,92	24,51	16,52	18,10
Overheden	17,34	8,82	6,70	8,66
Overigen	5,2	7,84	4,91	6,30

Aan de hand van stellingen behandelt Peter van der Geer, die optreedt als voorzitter, de zeven dilemma's van de minister. Deze stellingen verschillen hier en daar per regio, om in te kunnen spelen op de specifieke regionale omstandigheden. Ze hebben vooral ten doel de discussie te sturen, maar mogen een vrije gedachtewisseling niet in de weg staan.

De door minister Veerman geformuleerde 7 'dilemma's'

1. maatschappelijke belangen versus bedrijfs/sectorbelangen
2. maatschappelijke kosten versus smalle bedrijfsmarges
3. dierenwelzijn versus veterinaire voorwaarden
4. marktwerking versus ingrijpen in de markt
5. nationale duurzaamheideisen versus internationale afwenteling
6. vereenvoudiging van regelgeving versus verhoging kostprijs
7. de noodzaak van vertrouwen versus het gebrek aan vertrouwen

Ruim 60% van de aanwezigen stelt bij aanvang van het debat goede verwachtingen van de bijeenkomst te hebben en stemt door middel van stemkastjes, "het 'een stap in de goede richting' te vinden". Hoe zit het met het dilemma '**maatschappelijke versus bedrijfs- en sectorbelangen**'? Deelt het publiek de opvatting van de minister dat de intensieve veehouderij tekortkomingen vertoont op de drie aspecten van duurzaamheid? Is het publiek in Deventer het hier voor 85% mee eens, in de andere steden delen veel minder mensen deze mening. Wat is nu precies duurzaamheid? "Voor een boer geldt dat gezonde bedrijfsvoering ook onder 'duurzaam' kan worden gerekend", zo zegt een veehouder. "Het is een slechte vraag. De toekomst kan niet zonder duurzaamheid", vindt een ambtenaar. In Marum schetst een veehouder dat de gemiddelde uitgave voor voeding tussen 1945 en 2000 is gedaald van 15% naar 8% van het inkomen. Het stellen van duurzaamheideisen aan voedsel kost echter geld, wat haaks staat op deze daling.

Het tweede dilemma haakt hierop aan: '**maatschappelijke kosten versus smalle bedrijfsmarges**'. Want "is het niet de belastingbetaler die indirect moet meebetalen aan maatschappelijke kosten?", zo luidt de stelling. Veroorzaakt door zowel gangbare als door duurzame productie. Dit leidt tot verhitte discussies. De veehouderij verzet zich niet tegen 'duurzaam' produceren. Het benodigde financiële rendement vormt in deze 'verduurzaming' echter vaak een knelpunt. Supermarktketens kopen naar veler mening voornamelijk op prijs, waarbij goedkope import voor de Nederlandse veehouder een continue dreiging vormt. Het doorberekenen van alle kosten van het gangbare product aan de consument, zou de biologische landbouw een grote impuls geven. Doch hier geldt, zo luidt de klacht, "de supermarkt blijft de klant met goedkope, buitenlandse waar bedienen".

Een aantal veehouders vindt dat ze voldoende duurzaamheideisen inwilligt. Dit wordt door een aantal maatschappelijke organisaties onderschreven: "de agrarische sector neemt wel degelijk een belangrijk deel van de maatschappelijke kosten voor zijn rekening. De crisisbestrijding is voor een goed deel betaald uit het bestrijdingsfonds". Een aantal sprekers wijst op de willekeur waar het gaat om maatschappelijke kosten, zoals bijvoorbeeld terrorismebestrijding of het beveiligen van voetbalsupports. Kosten hiervoor worden door de samenleving zonder morren opgehoest.

Vinden sommigen dat de intensieve veehouderij zich als 'gewone' bedrijfstak moet gedragen, anderen stellen dat er grote rechtsongelijkheid heerst. In dit kader wijst een veehouder op de verschillen in behandeling door de overheid tussen veehouderij en bijvoorbeeld de tuinbouwsector en de akkerbouw. Laatste twee sectoren worden door goedkoop gas en protectionisme flink bevoordeeld.

"Een goed maatschappelijk draagvlak", zo reageert een vertegenwoordiger van een politieke partij, "is belangrijker voor het voortbestaan van de veehouderij dan mogelijke subsidies. Agrariërs moeten nadenken over hun plaats in de maatschappij en wat deze van hen verlangt. Dan moet je nadenken over dierenwelzijn en milieueisen".

Maar ook de burger in zijn rol als consument laat het afweten. Tijdens stemmingen in Marum en Asten

blijkt dat een groot deel, respectievelijk 59% en 53% vindt dat de burger wel degelijk ook de lasten van mogelijke dierziekten moet dragen. "Wanneer het goed gaat profiteert de consument. Wanneer het niet goed gaat, moet de consument meebetalen", stelt een veehouder. Deze opmerking wordt door een ander nader ingevuld: "een consument is een marktpartij, een burger heeft ook ethische overwegingen. Ethisch moet de belastingbetaler in zijn rol als burger, meebetalen aan dierziektebestrijding, maar economisch, in zijn rol als consument, niet. Dat is niet zijn verantwoordelijkheid."

Zwakke schakel, zo werd gesteld, zijn de supermarktketens. Deze willen over gevaccineerd vlees geen (prijs-) afspraken maken, waardoor het een onderscheidend marketinginstrument wordt.

Naast een discussie over geld, leidt dit dilemma ook tot debat over het vaccinatiebeleid. Veel veehouders zijn vóór vaccinatie. Het leed dat door het non-vaccinatiebeleid is ontstaan, wordt door veel partijen ervaren als een zaak voor de overheid. Daarnaast, zo werd gesteld, moeten hobbydieren zonder meer worden gevaccineerd, zij het op kosten van de eigenaar. Dit kan nu reeds, wanneer je voor deze dieren de veewetgeving opheft.

Maar sprekende over ziekten: "dieren binnen is beter dan buiten". Met deze stelling wordt het dilemma 'dierenwelzijn versus veterinaire voorwaarden' ter discussie gesteld. Het overgrote deel van de aanwezige veehouders is het met deze stelling eens: van 65% in Deventer tot 79% in Alphen aan de Rijn. Veel maatschappelijke organisaties stemmen echter overwegend voor buitenlopende dieren. Tijdens het debat wordt onderscheid gemaakt tussen 'grondgebonden bedrijven', zoals melkveehouderij en biologische landbouw, versus intensieve veehouderij. In feitelijke zin! "Dit onderscheid verruimt de discussie", zo wordt benadrukt. Grondgebonden landbouw vervult namelijk een belangrijke rol in het landelijke gebied en het beheer daarvan. Desbetreffende boeren zouden hiervoor moeten worden betaald. Dierziektes die hier kunnen ontstaan vormen een maatschappelijke last en de bijkomende kosten moeten door de samenleving worden betaald. Dierziektes ontstaan in de intensieve sfeer zijn bedrijfsmatige kosten en dus voor de veehouder in kwestie.

De stelling impliceert spanning tussen veiligheid en gezondheid, zo stelt een maatschappelijke organisatie. "Gangbare veehouderij roept beelden op van een laboratoriumomgeving, die zeer beschermd is. Dieren buiten laten lopen, doet mensen geloven dat dieren meer ziektes kunnen oplopen". Mijn dilemma, zo stelt de spreker, is dus dat wanneer je dieren binnen wilt houden, elk dier buiten een gevaar vormt. Dieren buiten houden gaat echter niet alleen over ruimte, maar ook over weerstand van het dier en de kwaliteit van het product". De herintroductie of het 'inkruisen' van oude sterke rassen zou hier soelaas kunnen bieden.

Maar is een dier een product? In ieder geval één van de aanwezigen is van mening van niet. "Dieren moeten lekker buiten kunnen lopen". Maar een aantal veehouders denkt daar anders over. "Dieren van de intensieve veehouderij zijn zo gewend aan binnen. Je kunt ze niet langer vergelijken met de traditionele dieren van de boer uit het verleden". Natuurlijk "zijn dieren buiten het mooist", maar een veehouder wijst op de strijd om ruimte en dus op het financiële aspect. "Wanneer de consument voor scharrelvlees wil betalen, haalt de supermarkt geen vlees meer uit Brazilië".

Maar hoe gedraagt die consument zich eigenlijk? Het dilemma 'marktwerking versus ingrijpen in de markt' is in Deventer vertaald in de stelling: "een consument is de zwakste schakel in duurzame ontwikkeling". In de andere steden gold: "een consument moet gedwongen worden duurzame producten te eten". Ruim 60% van de aanwezigen vindt dat de markt haar werk moet doen, maar de overheid heeft wel degelijk een taak. In ieder geval moet de Nederlandse politiek in Brussel scherper onderhandelen om kosten ook daadwerkelijk aan de sector door te berekenen: in Europees verband.

Tevens wordt gepleit voor een financieel instrument om de verkoop van duurzame producten te stimuleren.

Gewezen wordt op de verwijderingsbijdragen voor witgoed en de verplichte katalysator in auto's. Een maatschappelijke organisatie wijst op Frankrijk, dat met accijnzen op import schijnt te werken. Over één zaak is men het in de kolom in ieder geval eens, "er dient veel meer te worden geïnvesteerd in voorlichting". De consument niet sturen, maar begeleiden. Door producten bijvoorbeeld te labelen en slim te positioneren in het schap. De supermarktketens spelen hierin een cruciale rol. Zij zijn immers in staat de keuze te beperken tot producten die aan Nederlandse duurzaamheidsproductienormen voldoen. Een aantal veehouders vindt de markt "de beste zedenmeester", en moet de consument, toch vooral gedreven door prijs, gewoon worden bedient. "Mits", zo stellen maatschappelijke organisaties, "in die prijs de maatschappelijke kosten zijn verdisconteert". Het gaat echter niet alleen om de prijs, zo wordt gesteld: maar om meerwaarde, kwaliteit, een product met "een verhaal": er moeten ketens komen die toegevoegde waarde realiseren. "Kijk nou eens naar de auto's die buiten staan, kijk nou eens naar de kleren die we aan hebben; hebben we gekozen voor het goedkoopste? Ik dacht het niet. De veehouderij kolom zou moeten analyseren wat er nodig is om de consument meer te laten betalen". De veehouder moet "de slag maken van vakmanschap naar ondernemerschap", zoals op een evaluatieformulier te lezen valt.

Maar hoe zit het dan met onze nationale duurzaamheidseisen in internationale context. Het dilemma '**nationale duurzaamheidseisen versus internationale afwenteling**', wordt besproken aan de hand van de stelling "Er moet intensieve veehouderij in Nederland blijven", later aangepast door "Er kan intensieve veehouderij in Nederland blijven."

Gezien het percentage veehouders dat tijdens de debatten aanwezig is, ligt de uitslag voor de hand. Maar liefst 77% tot bijna 81% van het totaal aanwezigen stemt in met de stelling. Maar hoe dan? Het systeem lijkt lek, waarbij productie, export en consumptie dusdanig zijn geïnternationaliseerd, dat het schier onmogelijk is het vraagstuk nationaal aan te pakken. Alleen door te regionaliseren, zo stelt men, dus alleen produceren voor eigen regio, invoeren van importheffingen en accijnzen en gelijke regels – een 'level playing field' – valt grip te krijgen op de kolom. Dan vallen er afspraken te maken omtrent een minimumniveau aan dierenwelzijn en milieubescherming. Het IKB-keurmerk wordt genoemd als goed instrument, maar "dit zegt niks over de kwaliteit van productiewijze, slechts over de kwaliteit van het product". De supermarktketens echter, vormen voor velen de grote boosdoeners. Deze kopen mondiaal in en kunnen onder 'de regionale prijs' aanbieden, zonder rekening te houden met onze zelf opgelegde regelgeving.

Deze regelgeving werkt door in de prijs. Het dilemma '**vereenvoudiging van regelgeving versus verhoging kostprijs**' is in Deventer als dilemma besproken. In de andere steden geldt de stelling: 'Maatwerk, uitzonderingen en ontheffingen bij regelgeving dienen te worden vermeden'.

In Alphen aan de Rijn stemmen 77% van de veehouders in met deze stelling. In Marum zo'n 45%. Een opvallend verschil. De discussie concentreert zich met name op de voor velen complexe regelgeving. "We moeten van middelregelgeving naar doelregelgeving", zo stelt een veehouder. De sector kan daarbij zelfregulerend optreden, bijvoorbeeld door certificering. Regels worden dan door de sector zelf gedragen.

Daar is vertrouwen tussen marktpartijen onderling en de overheid voor nodig, wat het laatste dilemma voor het voetlicht brengt: '**de noodzaak van vertrouwen versus het gebrek aan vertrouwen**'. Een lastig dilemma dat in de diverse regio's elk op eigen wijze in een stelling is verwoord. Centraal staan het te nemen initiatief en verantwoordelijkheid. Aan de overheid wordt meegegeven nu eens werk te maken van de reconstructie. Onzekerheid schaadt ondernemerschap en leidt tot wrevel. De supermarktketens moeten 'voorlopers', dat wil zeggen partijen die hun nek uit durven steken belonen. Nu blijft het nemen van initiatief riskant. De burger zou voorts zijn verantwoordelijkheid moeten nemen, maar ook worden geholpen in het verkrijgen van vertrouwen. Het woud aan keurmerken helpt daar niet bij. Extra voorlichting is geboden.